

Elektroniczne instrumenty muzyczne

**SYNTEZA METODĄ
KSZTAŁTOWANIA FALI
(*WAVESHAPING*)**

**ORAZ ZNIEKSZTAŁCANIA FAZY
(*PHASE DISTORTION, PD*)**

Matematyczne metody syntezy

Cyfrowe metody syntezy dźwięku wykorzystywane w pierwszej połowie lat 80. XX wieku można określić mianem **metod matematycznych**.

Synteza na drodze matematycznych operacji prowadzących do obliczenia dźwięku syntetycznego.

Metody:

- modulacji częstotliwości (FM)
- kształtowania fali (*waveshaping*)
- zniekształcania fazy (*phase distortion*)

Metoda kształtowania fali

Metoda kształtowania fali,
ang. *waveshaping synthesis*

- Zaprojektowana we wczesnych latach 80. jako alternatywna do metody FM, ze względu na możliwość symulowania widma dźwięku rzeczywistego instrumentu.
- Podstawy teoretyczne: Marc Le Brun: „*Digital Waveshaping Synthesis*”. AES Journal, Vol. 27, No. 4, 1979.
- Nie została wykorzystana komercyjnie w zaproponowanej postaci.

Kształtowanie fali

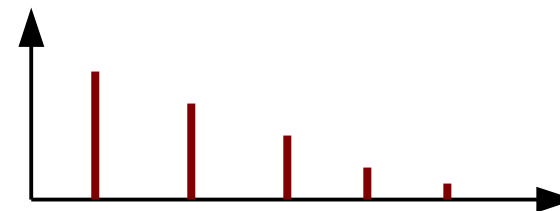
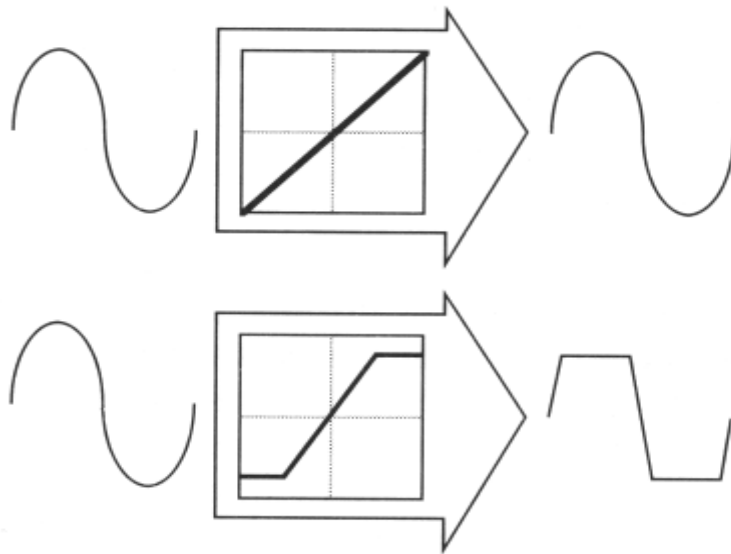
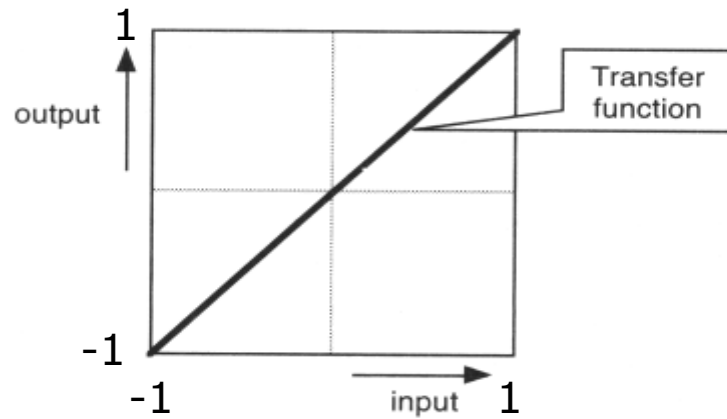
Metoda przekształcania fali umożliwia generowanie sygnałów o złożonym widmie poprzez przekształcanie **tonów prostych** przez **element o nieliniowym wzmocnieniu**.

Zasadnicze bloki syntezy:

- generator tonów prostych (cosinus)
- blok nieliniowej funkcji przekształcającej (*waveshaper*)
- wzmacniacz, generator obwiedni

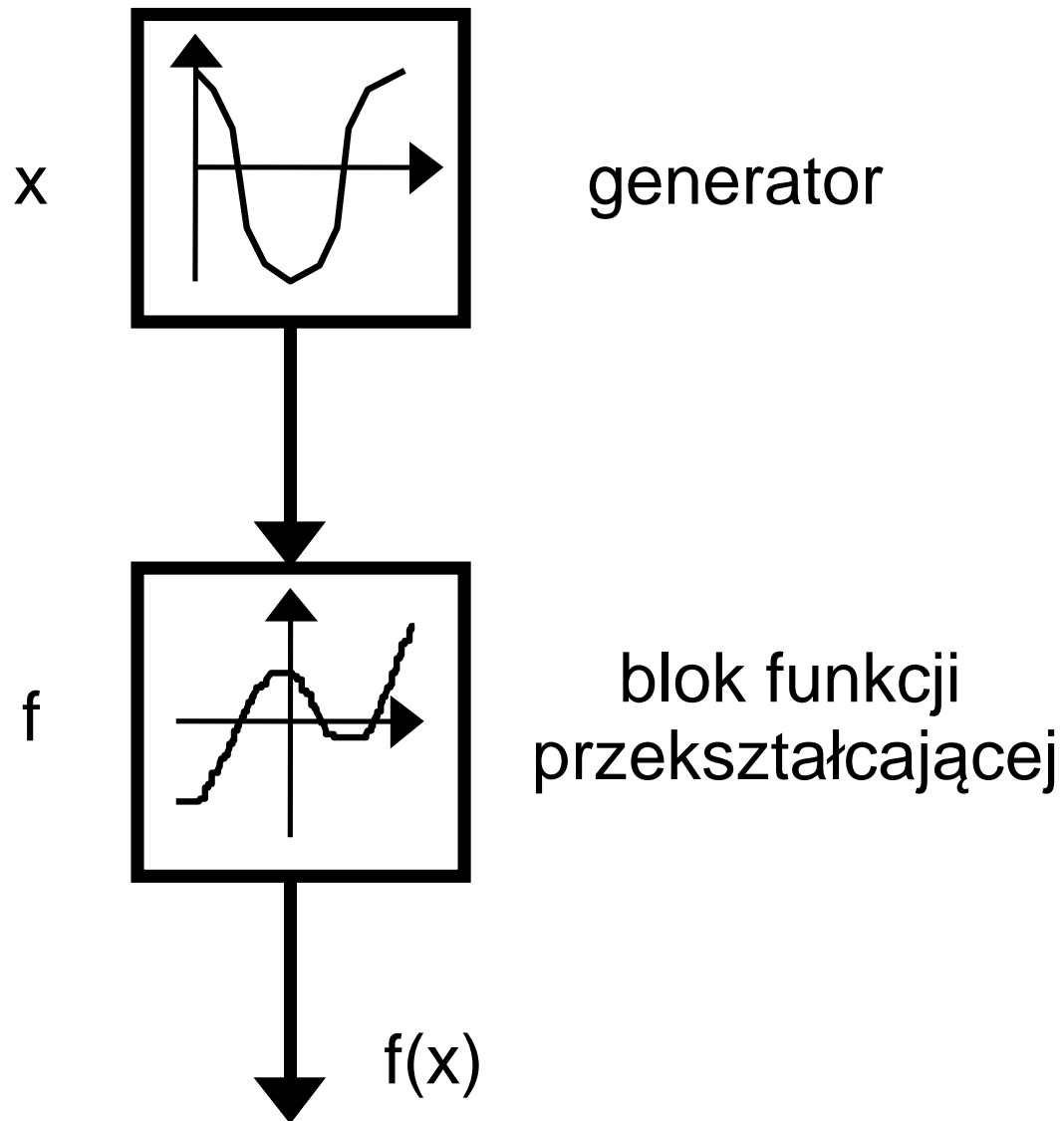
Przekształcanie fali - idea

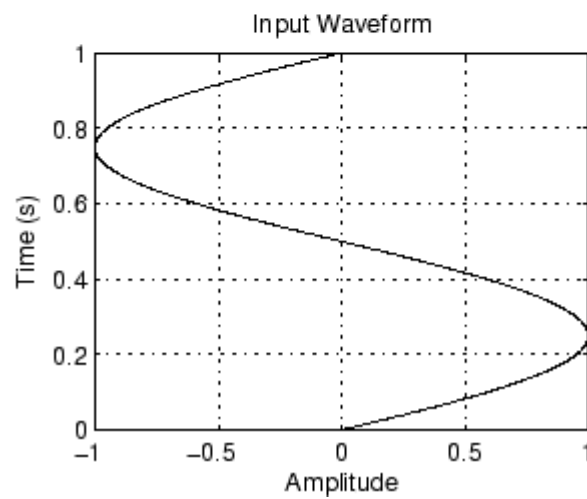
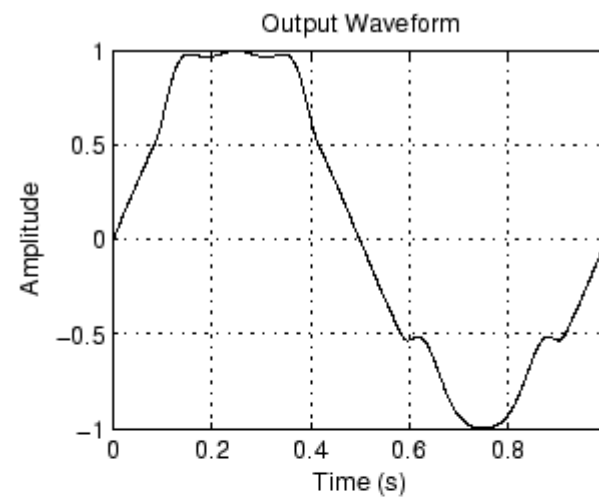
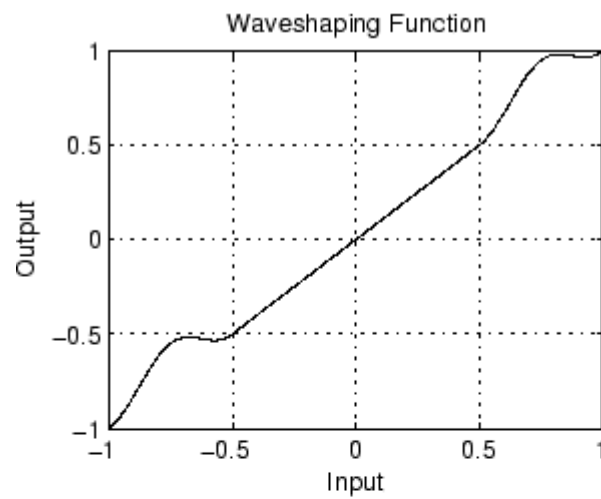
Schemat metody

Przekształcanie fali - przykład

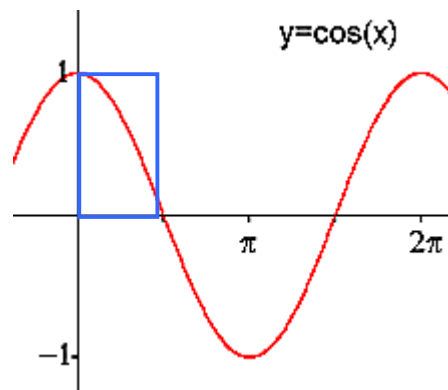

Generator

Generator sygnału:

- tablica próbek sygnału cosinus
- przeskalowanie amplitudy do zakresu $[-1, 1]$
- wystarczy zapisać $\frac{1}{4}$ okresu, pozostałą część można otrzymać przez zmianę kierunku odczytywania tablicy oraz odwracanie fazy; dzięki temu oszczędza się pamięć

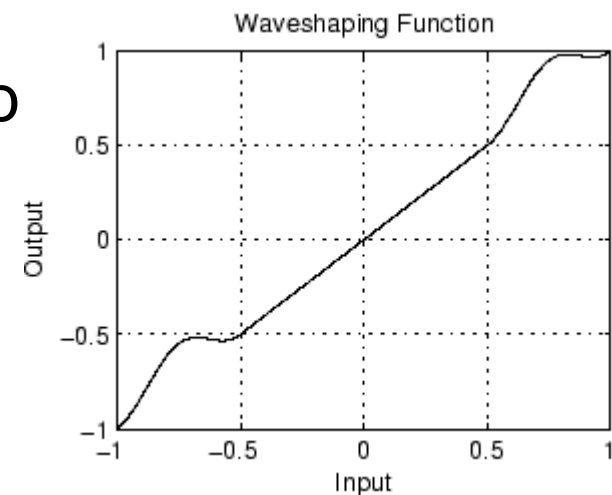

Funkcja przekształcająca

Element o nieliniowym wzmacnieniu (*waveshaper*) realizuje **funkcję przekształcającą**:

- wartości wejściowe $x \in [-1, 1]$
- ograniczenie wartości wyjściowych $F(x) \in [-1, 1]$
- funkcja przekształcająca jest zapisana w pamięci – jednowymiarowej tablicy (*lookup table*), nie ma konieczności matematycznego obliczania $F(x)$

Funkcja przekształcająca

- Jeżeli funkcja przekształcająca jest liniowa, na wyjściu otrzymamy też cosinus (jeden prążek widma).
- Jeżeli funkcja przekształcająca będzie nieliniowa, zostaną wprowadzone **zniekształcenia harmoniczne** – pojawią się dodatkowe prążki w widmie sygnału.
- W tym przypadku zniekształcenia harmoniczne są pożądane, kontrolowane przez nas – przekształcamy ton prosty na dźwięk o złożonym widmie.

Kształtowanie widma

O kształcie widma syntetycznego decyduje wyłącznie funkcja przekształcająca.

Im bardziej gwałtowne są zmiany nachylenia funkcji $F(x)$, tym więcej harmonicznnych będzie w widmie i tym wyższe będą ich amplitudy.

Funkcja przekształcająca może być opisana **wielomianem** rzędu n :

$$F(x) = c_n x^n + c_{n-1} x^{n-1} + \dots + c_2 x^2 + c_1 x + c_0$$

Kształtowanie widma

W jaki sposób uzyskać dźwięk syntetyczny, którego składowe widmowe mają ustalone amplitudy?

Należy odpowiednio dobrać współczynniki wielomianu funkcji przekształcającej $F(x)$.

Zdefiniujmy wielomian stopnia n taki, że dla $x = \cos \theta$:

$$F_n(x) = F_n(\cos \theta) = \cos n\theta$$

Kształtowanie widma

$$F_n(\cos \theta) = \cos n\theta$$

a więc jeżeli na wejście bloku przekształcającego z funkcją $F_n(x)$ podamy sygnał cosinus, to widmo sygnału wyjściowego będzie zawierało **pojedynczy prążek** o częstotliwości **n razy większej**, niż częstotliwość sygnału wejściowego.

Pierwsze dwie funkcje:

$$F_0(x) = \cos 0 = 1$$

$$F_1(x) = \cos \theta = x$$

Kształtowanie widma

Wielomiany wyższych rzędów można obliczyć na podstawie przekształceń trygonometrycznych:

$$F_2(x) = \cos 2\theta = 2(\cos \theta)^2 - 1 = 2x F_1(x) - F_0(x)$$

$$\begin{aligned} F_3(x) &= \cos 3\theta = 4(\cos \theta)^3 - 3 \cos \theta = \\ &= 2 \cos \theta [2(\cos \theta)^2 - 1] - \cos \theta = \\ &= 2x F_2(x) - F_1(x) \end{aligned}$$

Mamy więc zależność rekurencyjną (dla $n \geq 2$):

$$F_n(x) = 2x F_{n-1}(x) - F_{n-2}(x)$$

Są to wielomiany Czebyszewa

Kształtowanie widma

Dziesięć pierwszych wielomianów Czebyszewa
(z *Wikipedii PL*):

$$T_0(x) = 1$$

$$T_1(x) = x$$

$$T_2(x) = 2x^2 - 1$$

$$T_3(x) = 4x^3 - 3x$$

$$T_4(x) = 8x^4 - 8x^2 + 1$$

$$T_5(x) = 16x^5 - 20x^3 + 5x$$

$$T_6(x) = 32x^6 - 48x^4 + 18x^2 - 1$$

$$T_7(x) = 64x^7 - 112x^5 + 56x^3 - 7x$$

$$T_8(x) = 128x^8 - 256x^6 + 160x^4 - 32x^2 + 1$$

$$T_9(x) = 256x^9 - 576x^7 + 432x^5 - 120x^3 + 9x.$$

Kształtowanie widma

Wielomian Czebyszewa T_n rzędu n daje n -krotne zwiększenie częstotliwości sygnału wejściowego.

Funkcja przekształcająca o postaci $A_n \cdot T_n(x)$ daje zatem prążek:

- o częstotliwości n razy większej niż częstotliwość sygnału z generatora
- o amplitudzie A_n razy większej niż amplituda sygnału z generatora (która jest równa 1, więc amplituda prążka = A_n)

Dopasowanie widma

A więc znając amplitudy A_n prążków docelowego widma, możemy obliczyć funkcję przekształcającą jako liniową kombinację wielomianów Czebyszewa:

$$F(x) = \sum_{k=1}^N A_k T_k(x)$$

Zastosowanie takiego wielomianu jako funkcji przekształcającej pozwoli więc uzyskać widmo o pożądanym kształcie!

Przykład projektowania funkcji

Pomierzone amplitudy harmoniczných:

$$A_1=9, A_2=3, A_3=5, A_4=7, A_5=1$$

$$9T_1(x) = \qquad \qquad \qquad 9x$$

$$3T_2(x) = \qquad \qquad \qquad 6x^2 \qquad -3$$

$$5T_3(x) = \qquad \qquad 20x^3 \qquad -15x$$

$$7T_4(x) = \qquad \qquad 56x^4 \qquad -56x^2 \qquad +7$$

$$1T_5(x) = 16x^5 \qquad -20x^3 \qquad +5x$$

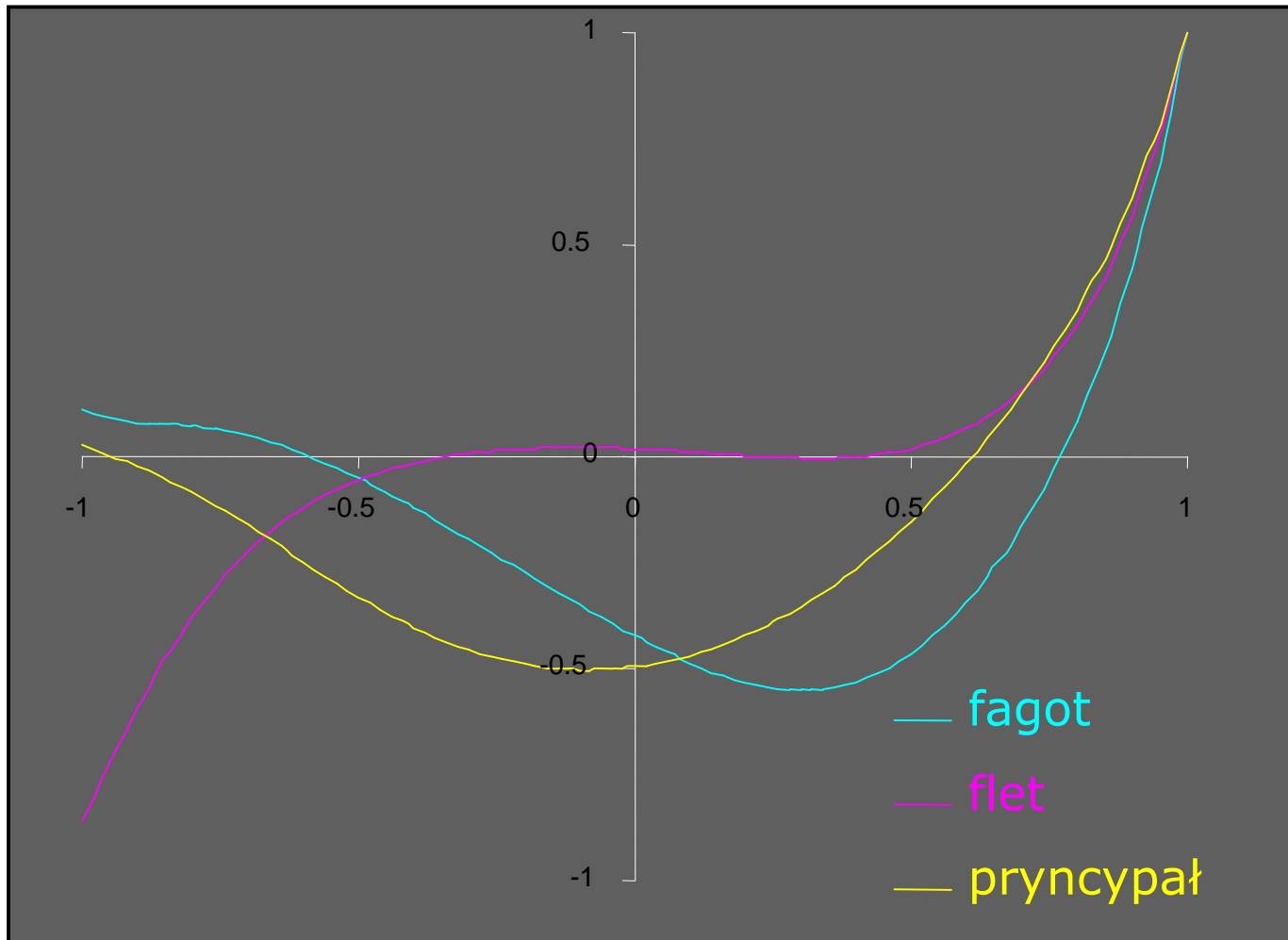

$$f(x) = 16x^5 + 56x^4 \qquad - 50x^2 - x + 4$$

Przykładowe funkcje przekształcające

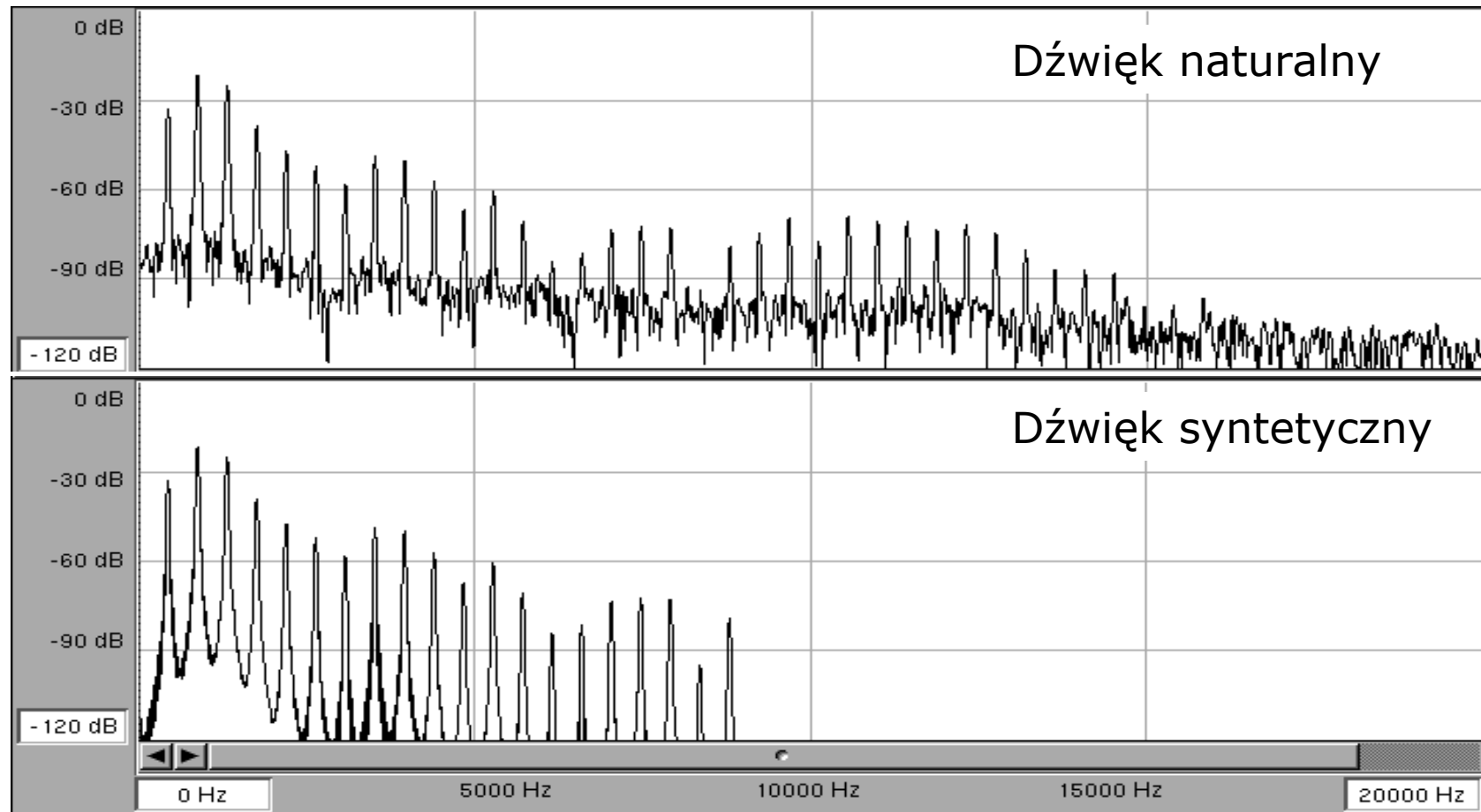
Funkcje przekształcające dla 8 harmonicznym

Przykład syntezy

Synteza dźwięku fagotu (20 harmonicznnych)

Synteza widma dynamicznego

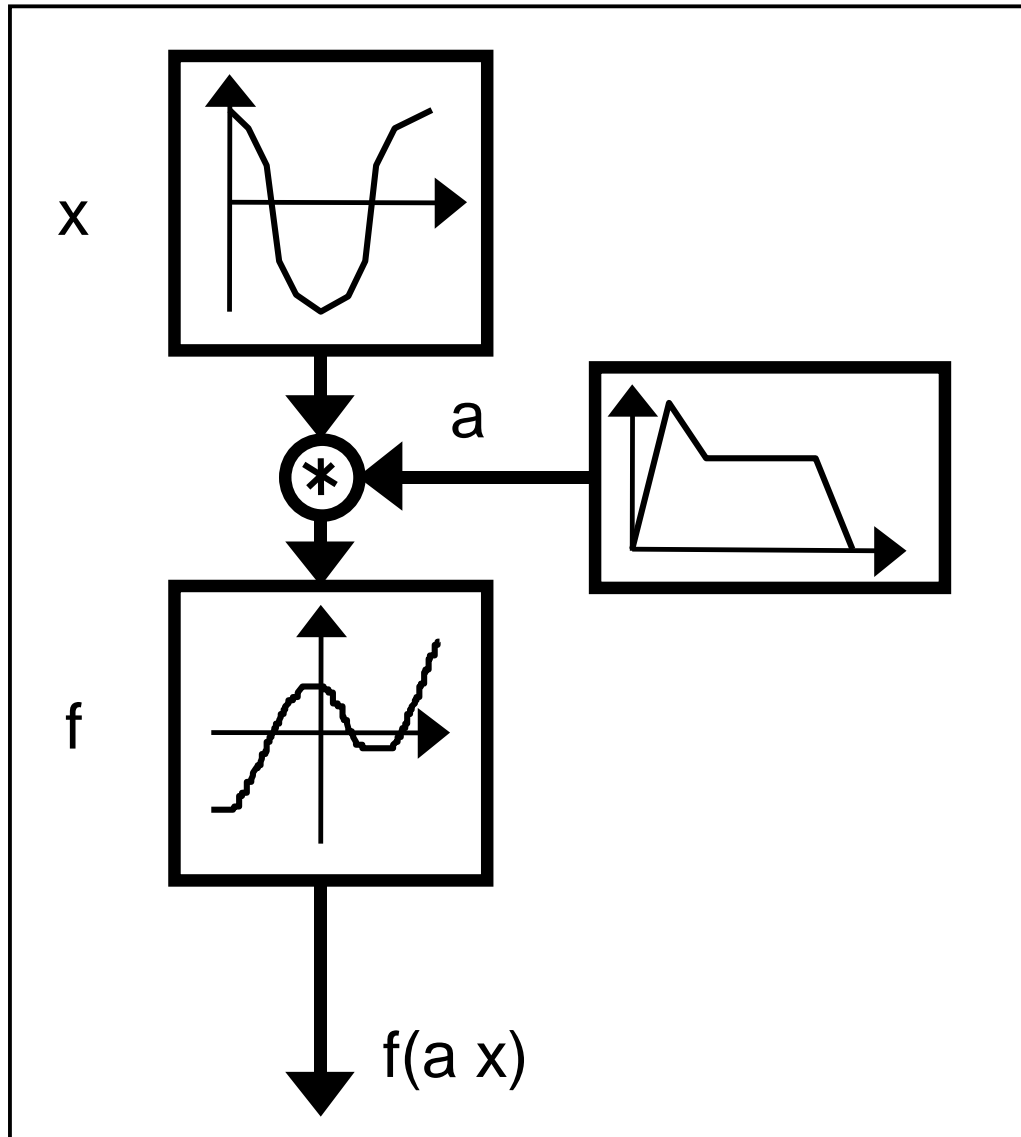
Widmo obliczone w podany sposób jest widmem statycznym – nie zmienia się w czasie trwania dźwięku.

Metoda uzyskania widma dynamicznego

– skalowanie sygnału:

- sygnał cosinus odczytany z tablicy jest mnożony przez współczynnik a ($0 \leq a \leq 1$), zmienny w czasie
- korzystamy tylko z części funkcji przekształcającej (indeksy od $-a$ do a)
- poprzez zmianę funkcji przekształcającej uzyskuje się dynamiczną zmianę widma dźwięku syntetycznego

Synteza widma dynamicznego

Skalowanie
sygnału
wejściowego
pozwala uzyskać
zmiennność widma
w czasie

Synteza widma nieharmonicznego

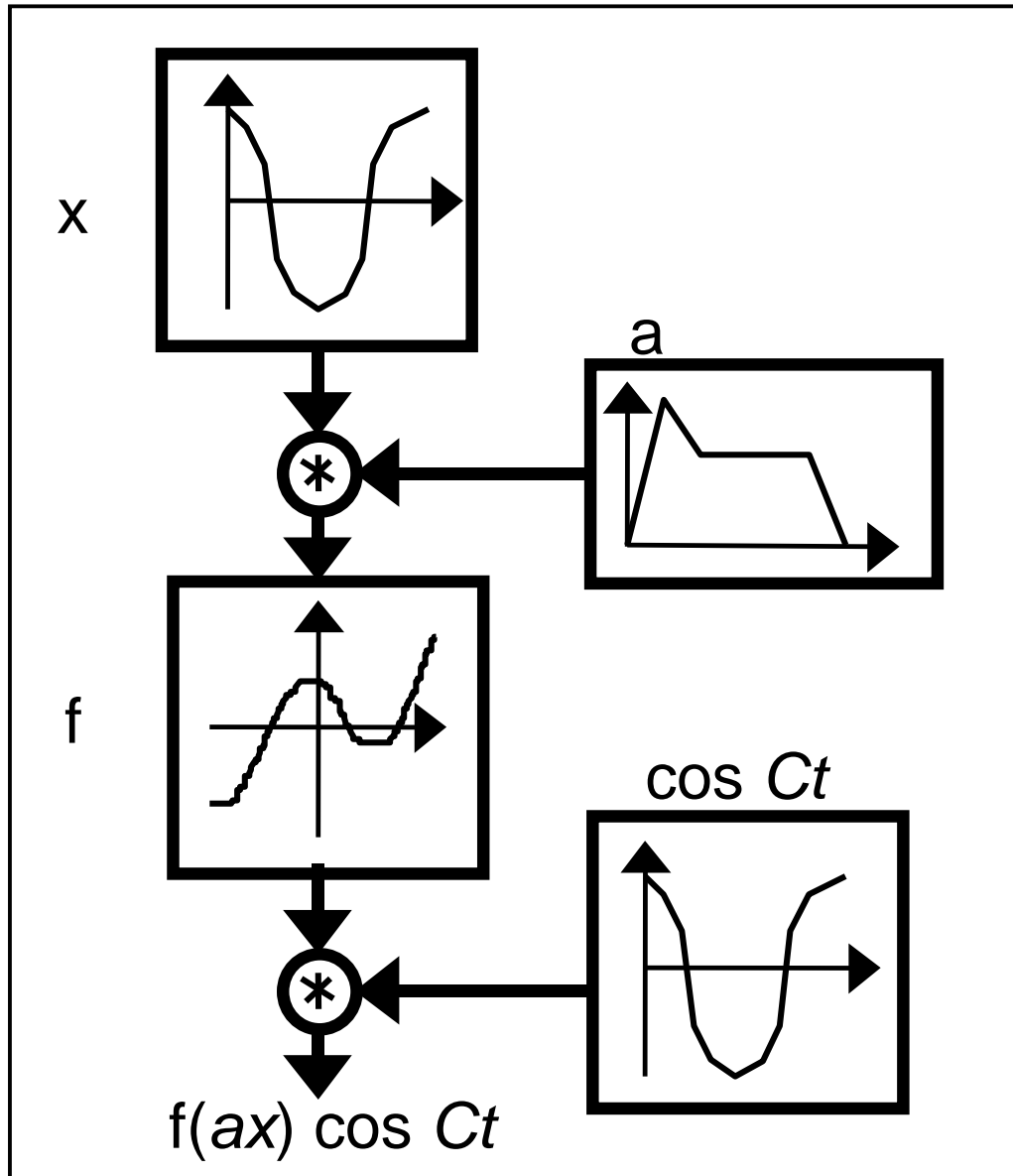
Za pomocą nieliniowej funkcji przekształcającej można uzyskać tylko widmo harmoniczne.

Aby uzyskać widmo nieharmoniczne, można zastosować następujące rozwiązanie:

- sygnał pobrany z wyjścia funkcji przekształcającej jest mnożony przez sygnał sinusoidalny o częstotliwości C

Wprowadzona zostaje modulacja: dla częstotliwości sygnału z generatora f , każdy prążek widmowy $k \cdot f$ zostaje zastąpiony przez parę prążków o częstotliwościach $(C + kf)$ i $(C - kf)$. Uzyskujemy widmo nieharmoniczne.

Synteza widma nieharmonicznego

Sygnal o widmie nieharmonicznym uzyskany przez wprowadzenie dodatkowej modulacji

Zalety i wady metody waveshaping

Zalety metody przekształcania fali:

- możliwość dopasowania widma – uzyskania realistycznych brzmień instrumentów
- jednocześnie możliwość tworzenia nowych brzmień
- mała złożoność obliczeniowa
- prostota realizacji

Wady metody przekształcania fali:

- trudność w uzyskaniu dynamicznych zmian widma (transjentów)
- skomplikowane obliczanie funkcji przekształcających

Metoda zniekształcania fazy

Metoda **zniekształcania fazy**

ang. *phase distortion* (PD)

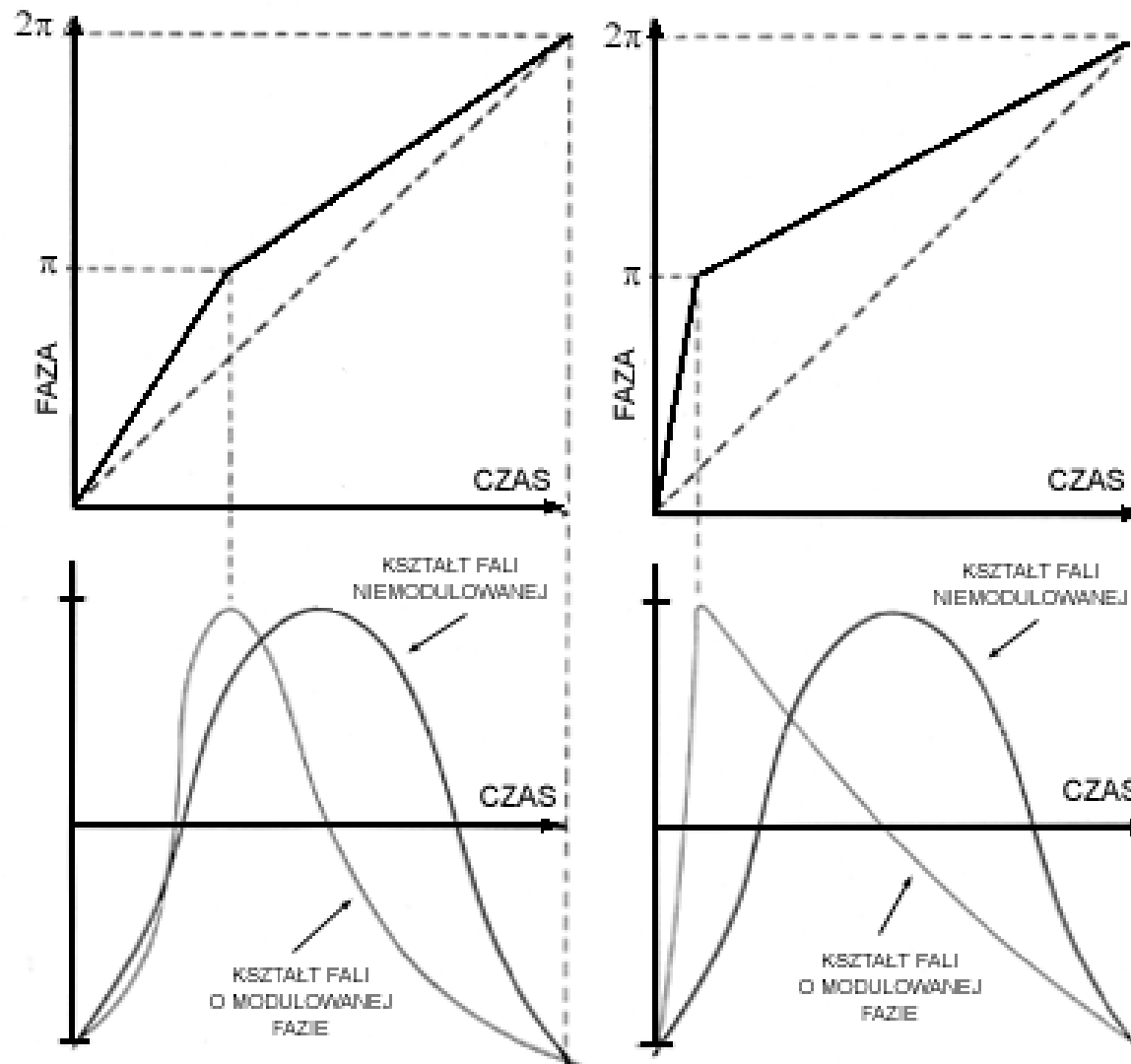
- Metoda syntezy opracowana i wykorzystana komercyjnie przez firmę Casio w instrumentach serii CZ (1985-1988).
- Należy również do cyfrowych metod matematycznych.
- Charakteryzuje się „mocno syntetycznym” brzmieniem

Metoda zniekształcania fazy

- Metoda zniekształcania fazy polega na dynamicznej zmianie fazy sygnału sinusoidalnego odczytywanego z generatora tablicowego.
- Modulację fazy uzyskuje się poprzez ciągłe zmiany szybkości, z jaką próbki są odczytywane z pamięci.
- Na skutek zniekształcania fazy, do sygnału dodawane są harmoniczne, a częstotliwość podstawowa dźwięku równa jest częstotliwości sygnału pochodzącego z generatora.

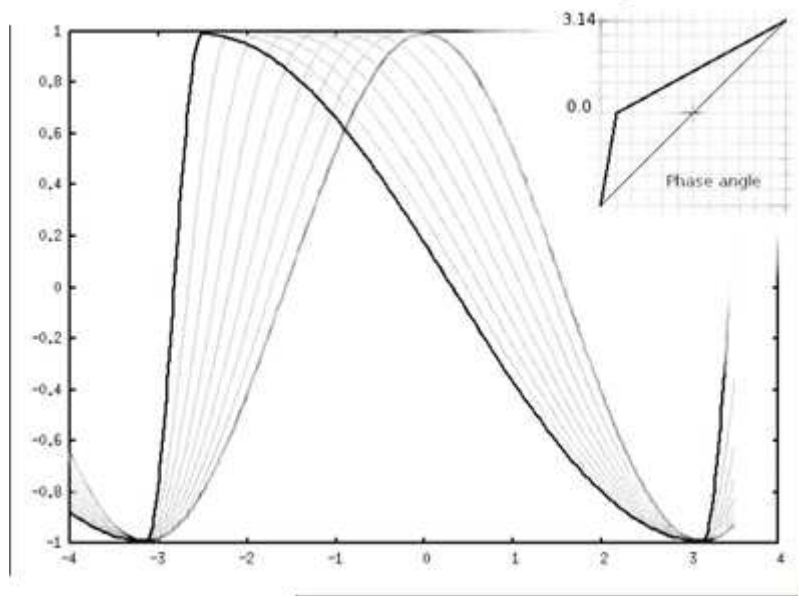
Metoda zniekształcania fazy

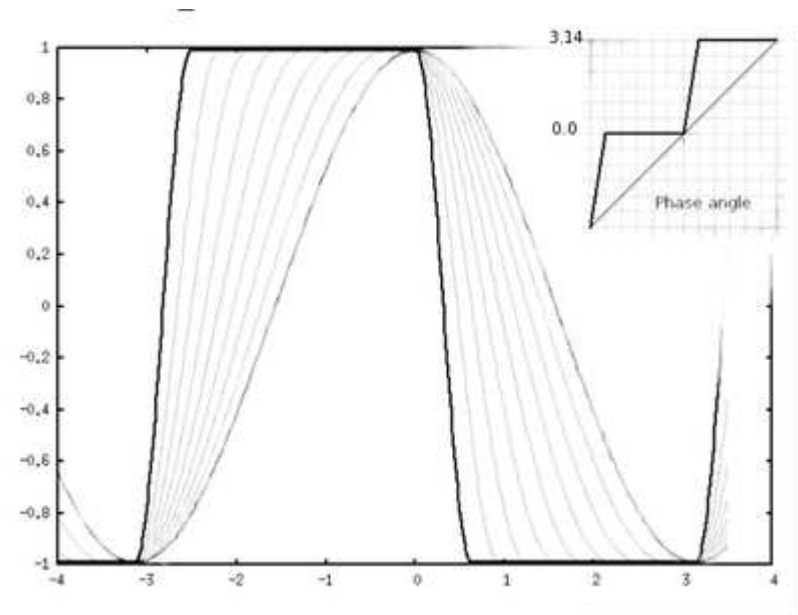
Przykłady zniekształcania fazy

---

sinus $\rightarrow$ piła

sinus $\rightarrow$ prostokąt

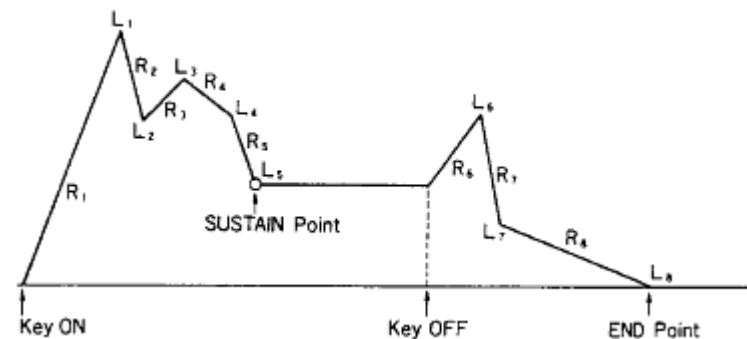

Instrument PD

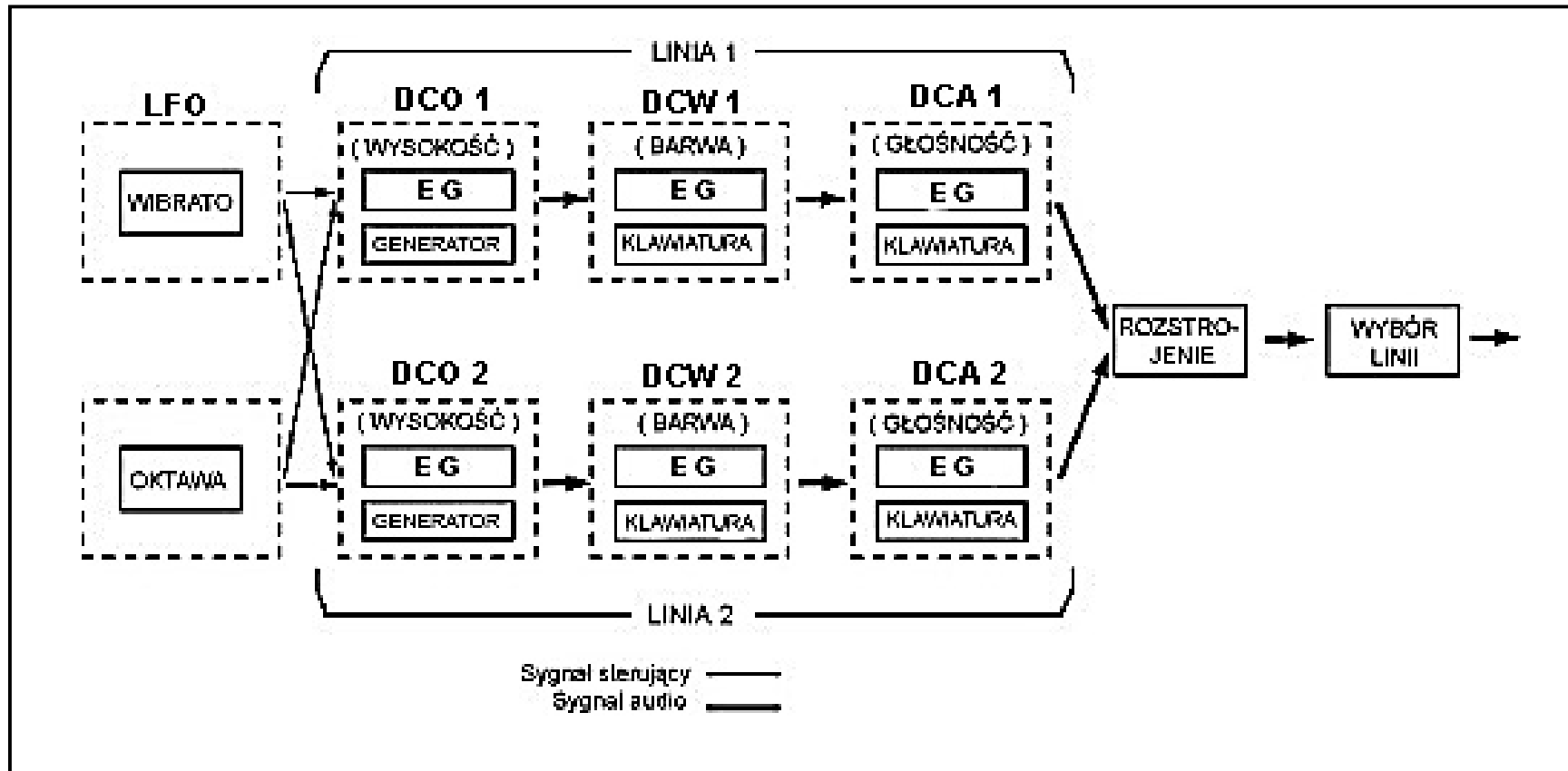
Budowa instrumentu działającego w oparciu o metodę zniekształcania fazy:

- generator DCO (*Digitally Controlled Oscillator*)
- blok zniekształcania fazy DCW (*Digitally Controlled Wave*)
- wzmacniacz DCA (*Digitally Controlled Amplifier*)
- generatory obwiedni EG (8 segmentów)
  - sterowanie blokami

Instrument PD

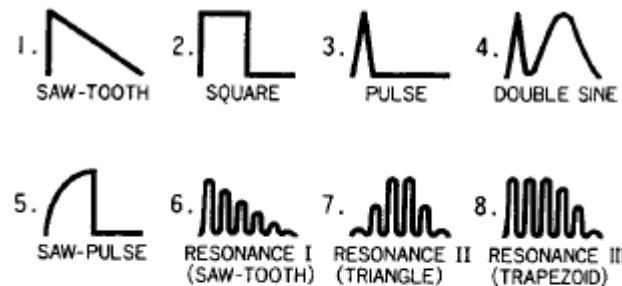
Schemat instrumentu CASIO CZ-01

Generator DCO

- Sygnały zapisane w tablicy próbek
- 8 podstawowych kształtów fali
- Możliwość łączenia kształtów w pary
- W sumie 33 możliwe kształty fali
- Obwiednia steruje wysokością dźwięku

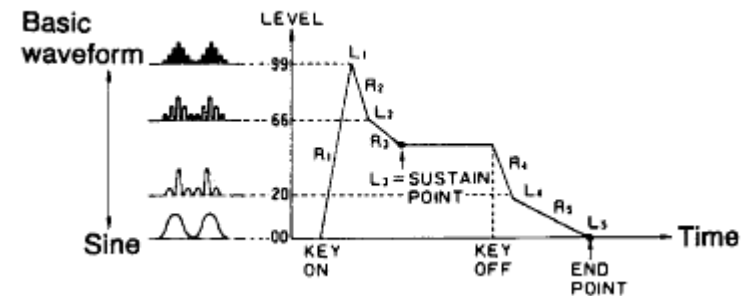
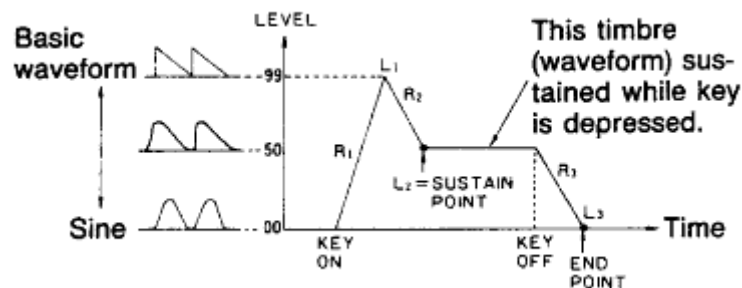
 — Combination of SAW-TOOTH and SQUARE

 — Combination of SAW-PULSE and RESONANCE I

DCW - Digitally controlled wave

- Obwiednia steruje stopniem zniekształcenia sygnału (*morphing* kształtu fali):
  - 0: sinus (sygnał nie zniekształcony)
  - 99: wybrany kształt fali (pełne zniekształcenie)
- *Key follow*: maksymalne zniekształcenie zależne od numeru klawisza (9 funkcji)

Wzmacniacz DCA i Velocity

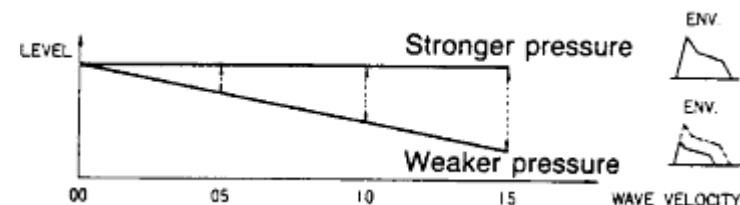

Wzmacniacz DCA

- Obwiednia – steruje głośnością (transjenty)
- *Key follow* – skraca transjenty w zależności od numeru klawisza (9 funkcji)

Funkcja *Velocity*

- skalowanie funkcji obwiedni w zależności od prędkości naciskania klawisza
- np. obwiednia *Wave* – zmiana maksymalnego stopnia zniekształcenia fali

Dodatkowe funkcje

- *Vibrato* – modulacja generatora przez LFO
- *Octave*- podwyższanie/obniżanie dźwięku
- Łączenie sygnałów z dwóch torów syntezy:
  - *Detune* – rozstrojenie generatorów 1 i 2
  - *Line select* – wybór toru 1, 2 lub 1+2
  - *Ring modulation* – mnożenie sygnałów z obu torów
  - *Noise modulation* – sygnał wyjściowy modulowany przez szum

Instrumenty Casio CZ

CZ-101 (1985)

CZ-5000 (1985)

CZ-1 (1986)

Synteza programowa

Programowe synteza PD (wybór):

- Musicrow White Crow VST
- Algo Music M51galaxy
- PhadiZ (darmowy,
<http://www.algomusic.net/freeware.html>)

Zalety i wady metody PD

Zalety metody zniekształcania fazy:

- możliwość tworzenia nowych brzmień
- mała złożoność obliczeniowa
- prostota realizacji, niski koszt, łatwa obsługa

Wady metody przekształcania fali:

- brak możliwości dopasowania widma
- mała kontrola nad widmem sygnału
- mniejsze możliwości brzmieniowe niż w metodzie FM czy kształtowania fali

Literatura

- Marc Le Brun: *Digital Waveshaping Synthesis*. AES Journal, Vol. 27, No. 4, pp. 250-266, 1979.
- Casio CZ-1 Operation Manual:
<http://www.synthzone.com/midi/casio/cz1/>
- Casio Sound Synthesis Handbook:
<http://www.vintagesynth.com/manuals/CasioCZSeries-SoundSynthesisHandbook.pdf>
- Phadiz – programowy syntezytor PD (VSTi):
[http://www.algomusic.net/downloads/Phadiz\(P\).zip](http://www.algomusic.net/downloads/Phadiz(P).zip)
- Vintage Synthe Explorer: www.vintagesynth.com
(dział instrumentów firmy Casio)
- Wikipedia (wersja angielska)